

Матеріали міжнародної науково-практичної конференції

МОЛОДІЖНА НАУКА ЗАРАДИ МИРУ ТА РОЗВИТКУ

присвячена Всесвітньому дню науки (8-10 листопада 2023 року)

МІНІСТЕРСТВО
ОСВІТИ І НАУКИ
УКРАЇНИ

МІНІСТЕРСТВО
ОСВІТИ І НАУКИ
УКРАЇНИ

Матеріали міжнародної науково-практичної конференції

«МОЛОДІЖНА НАУКА ЗАРАДИ МИРУ ТА РОЗВИТКУ»

*присвячена Всесвітньому дню науки
(8-10 листопада 2023 року)*

Чернівці
Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича
2023

УДК 0/9(082)
М 754

Рекомендовано до друку Вченою радою
Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича
(протокол №14 від 27 листопада 2023 року)

М 754 Молодіжна наука заради миру та розвитку : зб. матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції (8-10 листопада 2023 року, м. Чернівці). Чернівці : Чернівецьк. нац. ун-т. ім. Ю. Федьковича, 2023. 430 с.

ISBN 978-966-423-811-0

У Збірнику представлені результати теоретичних і практичних досліджень із широкого спектру напрямів: суспільні науки, гуманітарні науки та мистецтво, технічні науки, природничі та математичні науки, біологія та охорона здоров'я, економічні науки.

Збірник містить матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Молодіжна наука заради миру та розвитку»*, яка присвячена Всесвітньому дню науки (8-10 листопада 2023 року). Конференція була організована та проведена Чернівецьким національним університетом імені Юрія Федьковича, Радою молодих вчених Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича, Радою молодих учених при Міністерстві освіти і науки України.

ISBN 978-966-423-811-0

УДК 0/9(082)

* За достовірність результатів дослідження відповідальність несуть автори

© Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича, 2023

Альона Тичініна Рецепція тексту через тисячу років: тема війни у «Пісні про Роланда» (досвід студентів ЧНУ імені Юрія Федьковича).....	179
Юлія Цівінська «Тамплієри» Сергія Жадана: воєнні ритми.....	184
Секція: Філософія, релігієзнавство та культурологія	
Святослав Васкул, Андрій Квік Богословське окреслення екуменічної парадигми та ціннісний спектр її суспільних практик.....	187
Ірина Горохолінська Рефлексія війни та її передумов у театральному мистецтві (на прикладі постановки «Біла пошесть») ...	192
Денис Кочержук Доба ВІА «Смерічка» в українській традиційній естраді.....	195
Павло Лесик Роль логотипа у фірмовому стилі бренду	199
Ігор Луцан Соціальна активність церков в Україні: деструктивні прояви в умовах російсько-української війни	201
Микола Павлюкович Імпліцитні смисли літургії оголошених	204
Мирослава Петрашук Феноменологічне розуміння поняття емпатії: біоетичний контекст.....	206
Микола Плужник, Ірина Горохолінська Образ Ісуса Христа в Східній і Західній мистецьких традиціях.....	209
Юрій Тимченко Символіка кольору у Біблії.....	211
Напрямок: Економічні науки	
Мирослава Білюк Інфляція в Україні: аналіз та прогнозування динаміки	215
Артур Бурак, Костянтин Єрмуракі Особливості діяльності малого та середнього бізнесу в умовах війни	218
Марія Гайсан Війна та банки: головні виклики сьогодення.....	222
Світлана Григораши, Богдана Кім Нова цифрова ера та інформаційний імунітет	226
Марія Григорків Концептуальні та інструментальні основи моделювання односекторної однопродуктової екологічної економіки.....	230
Наталія Ковальчук Інвестиційні аспекти відбудови економіки України.....	233

РЕФЛЕКСІЯ ВІЙНИ ТА ЇЇ ПЕРЕДУМОВ У ТЕАТРАЛЬНОМУ МИСТЕЦТВІ (НА ПРИКЛАДІ ПОСТАНОВКИ «БІЛА ПОШЕСТЬ»)

Ірина Горохолінська

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, Чернівці, Україна

E-mail: i.horokholinska@chnu.edu.ua

АНОТАЦІЯ. Синтетичний характер театрального мистецтва вважають тією його естетичною перевагою, що дозволяє глядачам театру якнайповніше сугестивно вхопити ті ідеї та наративи, котрі автори: драматург, режисер, художники, музичні керівники, актори та багато інших – намагалися донести до них. Саме тому, соціальна роль театрального мистецтва є надзвичайно високою. Авторка аналізує специфіку рефлексії війни через театральну постановку Чернівецького академічного обласного українського музично-драматичного театру імені Ольги Кобилянської «Біла пошесть», прем'єра якої відбулася восени 2023 року. Драматичний твір К. Чапека, втілений трупом в Чернівцях, по-новому запропонував публіці здійснити рефлексію поняття «юрби», «постправди», «тиранії», «авторитаризму», «ресентименту» як передумов уже не просто війни як абстрактного соціального зла, а конкретних передумов війни Росії проти України. Протистояння Добра та Зла, Істини та Омани, що підсилюється страхом та розпачем – усе це знайшло своє відображення в аналізованому творі. Авторка аналізує сценографію та режисерський задум, акторську гру та невмирущу актуальність драматичного посилу.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: ресентимент, жадання війни, театральна постановка, мораль раба, цінності.

I. Вступ. Війна через призму мистецької смислотворчості

Війна – зовсім позбавлена романтики. Не її слід оспівувати в творах мистецтва, але її причини та наслідки варті того, щоб про них промовляти не тільки з політичних трибун, але й з мистецького кону. Щоб застерігати та убезпечувати. На жаль, в Україні, яка наразі бореться за свою свободу, незалежність та право на життя, яка ніколи не починала воєн, але так часто змушена була в них оборонятися – сенс таких мистецьких творів полягає й терапевтично-компенсаційному ефекті. Наша боротьба – шляхетна, адже це війна за волю та свободу, війна за життя, а не із-за бажання смерті, боротьба за ідентичність та можливість бути собою, а не «сірою масою». А тому, мистецтво, яке аналізує війну й демонструє її жахи поряд з тим спрямовує наш погляд і на ці цінності й їх важливість для буття «здорового суспільства» – цінності котрі наш дійсний, а не художньо вигаданий ворог, наразі намагається зітерти разом із нищенням нашої землі та життів наших співгромадян.

II. Пошесть ресентименту: про причини війни в Україні категоріями філософії та мистецтва

Жадання війни, плекання ворожості та ненависті до іншого за принципом ресентименту Ф. Ніцше – це яскрава ознака рабської моралі. Етичні цінності «раба» не проходять через процес рефлексії, внутрішнього аналізу, а лише є «реакціями» на навколишню дійсність та інших людей, які, як йому видається, в чомусь обмежують його права, завдають певної шкоди тощо. На думку цього відомого мислителя, яку ми підтримуємо, саме за таких умов відбувається моральна деградація особистості. Поняття й почуття, утвердженні принципами загальнолюдської етики та виявлені в «золотому правилі», «законі любові» втрачають свою силу та значущість, а їх ціннісні антиподи – ненависть, злоба обґрунтовуються як справедливі в конкретних умовах. Саме мораль людей ресентименту створює ілюзію, що можна ненавидіти іншу особистість, бажати їй покарання, лише на основі того, що вона «інша» й оцінює світ по-іншому. Мораль таких людей дозволяє їм «...освятити помсту, назвавши її справедливістю...» [1, с. 238]. Ніцше висловив свої ідеї за 50 років до виходу друком у 1937 році твору Карела Чапека «Біла пошесть». Але і той, і інший автор дуже чітко описали хворобливий стан суспільства враженого бацилою ненависті й прагнення війни.

Не дивно, що наразі ці питання актуалізуються в українському мистецькому просторі. Зокрема, восени 2023 року у стінах чернівецького театру глядачі мали можливість відвідати

прем'єру постановки «Біла пошесть», де анамнез цієї «хвороби» до нас промовив болісно актуальними голосами, лозунгами, образами тощо. Адже знайомо звучать слова, що промовляє один із персонажів вистави: «Не турбуйся, голубонько: війна не триватиме й тижня. Ворог і не зчується, що вона почалась, як буде розбитий уцент» [2, с. 161]. Спостерігаючи за поведінкою, вслухаючись у висловлені думки людей, що живуть у світі, що захоплює невідома хвороба ми усвідомлюємо те, що вони вражені ресентиментом. Саме вона – це і є ця пошесть, що загрожує усьому живому. Уста багатьох дійових осіб неодноразово повторюють, що люди, вражені білою пошестю, гниють заживо. Все починається від невеличкої цяточки, яка стає епіцентром розростання нечутливості («какая різниця?», «не всьо так адназначна...»), а далі ти вже починаєш трансформацію в живого мерця. Саме такими ми бачимо в постановці майже усіх людей. Юрба живих мерців. Зомбі.

Цікаво, що головним персонажем постановки є ніхто інший, а саме ця юрба. Гнилі люди повсюдно – на рівні сімей, діячів різних соціальних груп та прошарків. Суспільство зомбі. Виринають із під землі, а відтак ховають свої гнилі душі й безмозгли голови «в пісок». Псевдоновини, самообман (чого тільки вартий монолог героя В. Стаханова, який критикує «анти-санітарію Китаю й тамтешній голод» на фоні власного страхітливого побуту й поїдання щойно ввійманого таргана), псевдонаука, псевдокультура, псевдоцінності... Все це – бекстейдж буття культури заживо мертвих, гнилих людей-зомбі. Чапек писав у свій час. Але тут, перед нами на сцені метанаратив-застереження від письменника розгортається впізнаваною картиною буття країни «великої культури». Культури зомбі. Ми бачимо їх прагнення до возвеличення авторитарного лідера, сліпе йому підкорення та самопожертвування власних життів й бажання кинути під ноги його людоджерської прожерливості життя інших людей, які ненавидяться за їх інакшість. Ми чуємо, то голос Сталіна, то Гітлера. Впізнаємо образи різних тоталітарних лідерів попередніх епох. Але основне перед нашими очима образ ідола (лялька, яку демонструють суспільству замість справжнього керманіча, але яка благоговійно сприймається людьми як безпомилкове божество), що є лідером «думок» та «настроїв» сучасного суспільства заживо мертвих. Режисерський задум Д. Леончика пропонує нам не тільки глибокі семантичні коди, але й легко впізнавані образи: ця паралізована рука, що все ж є такою важливою метафорою в постановці; «звернення до нації» щодо початку війни проти «маленького народця» тощо. Сценографія натякає нам, що цей лідер уже заживо горить в пеклі. Він і є витворенням цього пекла. Але чи змінить щось смерть цього одіозного боввана чи його сподіване деякими «навернення на шлях миру»? На жаль, ні. Не він головний персонаж цього дійства. Ним є юрба зомбі, що прагне війни. Що тільки так може підтверджувати свою «велич».

Лікар Галлен – спершу у виставі чітко асоціюється з Христом (увесь образ героя натякає нам на це). Єдиний, хто володіє ліками від білої пошесті. Але відтак, створюється враження, що його метафора конкретніша. Це християнська етика, християнська релігія, котра стає жертвою суспільства зомбі. Адже де християнство, а де «ідея русского міра», де етика любові, а де творення суспільства «можем павтаріть» та «гойда!». Цінності людяності та гуманізму гинуть в такому суспільстві. Але наймерзніше, коли його лідери для провадження своїх ідей використовують псевдорелігійну риторіку. Вказують, що діють за Божим благословенням («священна вайна»). За таких умов заклики пацифістів до миру – це насмішка з миру. Тут уже мало тільки гасла «Ні війні!» (воно звучить зі сцени притихлим голосом). Тут потрібна рішучість дії. Дія – основа життя. А яке життя в суспільстві мертвих?

Вражає уже згадана поліобразність постановки. Образи повсюдно – вони то в дрібниціях, то такі промовисті, що аж смішно. Так, тут багато бутафорії – ведмеді, балерини... Але режисер обрав саме такий жанр – це фарс. А для нього характерні перебільшення. Окремі герої – котрі є алюзіями не на осіб, а на шари культури – також частина цієї бутафорії.

Остання сцена – мізансцена поклону... Усі актори в цей момент в мить змінюються. Їх обличчя перестають відтворювати гіперболізовану мімічну активність. І вони намагаються позбавитися від гриму, очищаються. Чи варто мріяти про «очищення» тих, хто занাপастив себе?

Питання залишається відкритим. Але воно не тільки про «суспільство держави-сусідки», воно є категоричним імперативом-застереженням від перетворення на юрбу й нашого суспільства.

III. Висновки

А тому, ми можемо констатувати важливість мистецького осмислення актуальних суспільних корозій. Війна й її аксіологічні та культурно-ментальні передумови, що формуються на рівні соціуму – тут чи не найактуальніша проблема для репрезентації. Дуже цінною є орієнтація театрального мистецтва на такий правдивий, але поряд з тим складний драматичний матеріал. Адже синтетичний характер театрального жанру має можливість максимумом засобів здійснювати вплив на глядача, а отже змушувати його рефлексувати та застановлятися над причинами зображуваних сюжетів та дій, усвідомлювати та постановляти для себе належний спосіб реакцій на відтворювані акторами події та життєві ситуації. «Біла пошесть» – це важливий етап розвитку театру в Чернівцях, його звернення до потреб глядача, що не боїться аналізувати інтертекстуальність та семіотичність театральної постановки. Вірячи у торжество Істини та Добра, ми не маємо права забувати, що є джерелом їх антиподів – байдужість та боягузтво, що переважають поряд з тим ненавистю до інших людей, які мають сміливість бути собою. Усвідомлення цього може й повинне бути застереженням від перетворення на суспільство рабів.

IV. Список використаних джерел

- [1] Ніцше, Ф. (2002). По той бік добра і зла (Прелюдія до філософії майбутнього). Генеологія моралі / Пер. з нім. Львів : Літопис. 319 с.
- [2] Чапек, К. (1987). Біла пошесть. *Твори в двох томах*. Т. 2. Київ : Дніпро. С. 126-193.

REFLECTION OF WAR AND ITS PRECONDITIONS IN THEATRE (EXAMPLE OF «THE WHITE DISEASE» PLAY)

Iryna Horokholinska

ABSTRACT. The synthetic nature of theater is considered to be its aesthetic advantage, which allows the audience of the theater to grasp the ideas and narratives that the authors: playwright, director, artists, musical directors, actors and many others – tried to convey to them as fully as possible. That is why the social role of theatrical art is extremely high. The author analyzes the specifics of the reflection of the war through the theater play of the Olga Kobylinska Chernivtsi Academic Regional Ukrainian Music and Drama Theater «The White Disease», which premiered in the fall of 2023. The dramatic work of K. Chapek, embodied by the troupe in Chernivtsi, offered the audience a new way to reflect on the concept of «crowd», «post-truth», «tyranny», «authoritarianism», «resentment» as prerequisites not just of war as an abstract social evil, but specific prerequisites of Russia's war against Ukraine. The confrontation between Good and Evil, Truth and Delusion, which is reinforced by fear and despair – all this was reflected in the analyzed work. The author mentions scenography and the director's plan, acting and the undying relevance of the dramatic message.

KEYWORDS: resentment, lust for war, theatrical play, slave morality, values.